

Kázmér Klára

Az iskolaválasztásról

szokásokat közvetít a gyermeknek. A népmesének és a versnek sajátos szóhasználat, stílusa van. A mese cselekménye fejleszti a gyermek képzeletét, feloldja félelmeit, erősíti önbizalmát. Az irodalmi anyagot úgy állítsuk össze, hogy tartalmazzon mondókát, verset, mesét, elbeszélést, folytatásos történetet egyaránt. A mese és a vers előadásának kizárólagos célja, hogy magas szintű irodalmi élményt nyújtson.

Porkolábné Balogh Katalin (2009) azt mondja, hogy az irodalomnak négy olyan része van, amely beépíthető az anyanyelvet fejlesztő programba:

- népi gyermekjátékok és mondókák,
- mozgással kísérhető versek,
- bábozás,
- dramatizálás.

„A mese csendet kíván, figyelmes hallgató közösséget. A verset mondhatjuk, dúdolhatjuk magunkban, de szólhat harsányan, csapatokba verődött gyermekek ajkán is. A műfaj és a tartalom szabja meg a szervezeti formát. A körülményeket célszerű úgy alakítani, hogy mire mesébe kezdünk, minden gyerek kívánja, várja azt, és a mese kedvéért elcsendesedjék.” (Zilahi, 1994, 97)

A legtöbb óvodában a mesének megadják a kellő tiszteletet, és a mesemondást elkülönítik a nap többi eseményétől, tevékenységétől.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Buda Béla: *A mentálhigiéné szemléleti és gyakorlati kérdései*. Támasz, Budapest, 1995
- Dankó Ervinné: *Nyelvi-kommunikációs nevelés az óvodában*. Budapest, Okker Kiadó, 2005.
- Maróthy Erzsébet – Szaitzné Gregorits Anna – Tóth Ágnes: *A hangképzéstől a dramatizálásig*. In: Porkolábné dr. Balogh Katalin – Balázsne Szűcs Judit – Szaitzné Gregorits Anna: *Komplex prevenciók óvodai program*. Budapest, Trefort Kiadó, 2009.
- Montágh Imre: *Tiszta beszéd. Beszédtechnikai gyakorlatok*. Budapest, Holnap Kiadó, 1999.
- Tamás Eszter – Rajné Pásztor – Viktória – Németh Brigitta – Gulyás Gabriella: *Megértő? Dinasztia Tankönyvkiadó Kft.*, 2009.
- Zilahi Józsefné: *Mese – vers az óvodában*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994.

2016 első negyedén túljutva elérkezett az az időszak is, amikor minden iskolaköteles gyerekkel rendelkező szülőnek el kell döntenie, hogy milyen nyelvű tanintézményt választ gyermekének.

Bár az elmúlt évek adatai azt mutatják, hogy csökken a szlovák iskolákban tanuló magyar diákok száma, de még így is a magyar tanulónak megközelítőleg az 1/5-e szlovák tannyelvű oktatási intézménybe jár (Szabó Mihály 2014: 4). Sok esetben a döntés nehéz, és a szülőknél több tényezőt kell figyelembe venniük. Az államnyelvi iskola javára szóló döntés esetében a szülők leginkább hangoztatott indoka az, hogy ezáltal gyermekük jobban fog majd érvényesülni a társadalomban (i.m.). Ezek a szülők elfelejtik azt, hogy így arra kényszerítik gyermeküket, hogy olyan nyelven sajátítsák el a világgal kapcsolatos ismereteiket, amit nem vagy kevésbé beszélnek, és nem igazán ismernek. Ugyanakkor a szülők elvárják azt is, hogy gyerekeik ugyanolyan szinten teljesítsenek a szlovák tannyelvű iskolákban, mint szlovák anyanyelvű osztálytársaik. E kritérium teljesítése azonban nagyon nehéz. Ha a gyermek egy bizonyos idő elteltével meg is tanul jól kommunikálni szlovák nyelven, szlovák anyanyelvű társai mindig anyanyelvüket fogják használni az oktatás során, míg a más anyanyelvű gyermek számára ez éveken keresztül idegen nyelv marad.

A szülők arról is megfélekedeznek, hogy amíg a magyar tannyelvű iskolában a gyermek az anyanyelvén kívül a szlovákot is tanulja, addig a szlovák tannyelvű iskolában csak a szlovák nyelvet tanulja, a magyart nem. A magyar iskolák tehát az anyanyelv fenntartása mellett a kétnyelvűsítés célját is kitzúzik maguk elé, míg a szlovák iskolák oktatása, nyelvi gyakorlata az egynyelvűsítéshez vezet. Ezáltal a szlovák tannyelvű intézmények, szándékosan vagy kevésbé szándékosan, de elősegítik a kisebbség asszimilációját is.

A következőkben tíz olyan személy szemszögéből kapunk betekintést a témába, akik saját maguk tapasztalták meg magyar anyanyelvüként a szlovák óvoda, alapiskola és középiskola minden előnyét, hátrányát, pozitív és negatív oldalát is. Ezúton köszönöm még egyszer mindnyájuknak, hogy egy kérdőív kitöltésével megosztották emlékeiket óvodás és iskolás éveikről.

Az anonim kérdőív felmérésben – mely 2015 júniusa és júliusa között zajlott – tíz személy vett részt.¹ Az adatközlőknek 24 kérdésre kellett válaszolniuk, ezekből most a munkámban négyet emelek ki. Nem minden kérdés megválaszolása volt kötelező, így néhányra nem érkezett válasz.

Ahogy azt a cikk elején említettem, a magyar anyanyelvű gyerekeiket szlovák iskolába írató szülők számára a leggyakoribb magyarázat az, hogy a gyermekük a szlovák iskola segítségével majd jobban fog érvényesülni a világban. Ez az attitűd az adatközlők nyilatkozataiból is kitűnik. 10 személyből 9 nyilatkozott a szlovák tannyelvű iskola előnyeiről, és mindannyian csak és kizárólag az előbb említett okot jelölték meg. A válaszaik közül kiemelek néhányat:

■ „A szlovák osztálytársaim, és tanáram sokat mondják, hogy nem hallani a kiejtésemen, hogy magyar anyanyelvű lennék, és ez szerintem a tolmácsolásnál előny. És nem okoz problémát a szlovák grammatika.”

■ „Mostanra olyan szintű lett a szlovák nyelvtudásom, hogy a szlovák anyanyelvű ismerőseim, viszont idegenek sem vennék észre, hogy magyar vagyok, ha nem tudnák vagy mondanám nekik. Nincsenek problémáim, ha szlovák nyelven kell adminisztratív dolgokat intézennem a városházán, bankban, biztosítónál, stb., míg vannak magyar ismerőseim, akik be sem merik tenni oda a lábukat. Nem félek kirándulni az ország északabbi vidékein, ahol szinte csak a szlovák nyelvel találkozik az ember. Minden téren

sokkal jártasabbnak érzem magam, és nem félek kommunikálni.”

■ „Megtanultam rendesen szlovákul, és bár papíron magyar anyanyelvű vagyok, az életben magam nem tekintem csak magyar anyanyelvűnek. Mivel szlovák iskolákba jártam és anyanyelvi szinten használtam a szlovák nyelvet, közelebb áll hozzám ez a nyelv. Ugyanakkor nem tudom elképzelni, hogy a családommal, barátaimmal vagy az egyetemen nem magyar nyelven kommunikálnék.”

Az egykori diákok nemcsak előnyeit írták le az idegen tannyelvű intézménynek, hanem hátrányait is. Ezek közül kihangsúlyozták a magyar irodalommal, nyelvtannal, kultúrával, történelemmel kapcsolatos hiányosságaikat és legfőképpen az anyanyelvükön való írás és olvasás tudásának hiányát, hiszen a szlovák tannyelvű iskolákban ennek elsajátítására nincs lehetőség:

■ „Sajnos nem volt időm a magyar helyesírást tanulni, gyakorolni. Magyarul írni a nagymamám tanított, ezért nem olyan, amikor az iskolában tanulja az ember.”

■ „Nagyon hiányosnak érzem a tudásomat, ami a magyar kultúrát, irodalmat, történelmet és helyenként a helyesírást illeti. Amit ezekről a dolgokról tudok, sajnos önszorgalomból szereztem. A szlovák oktatás nem foglalkozik kellőképpen a magyar történelemmel és kultúrával, pedig az állam jelentős részét magyar anyanyelvű állampolgárok lakják, így az állam közgazdaságához is hozzájárulnak. Több tisztelet járna az itt élő magyaroknak, akik itt vannak otthon.”

■ „Életem legrosszabb 9 éveként tekintek vissza az alapiskolás évekre. A beiratkozásra emlékszem. Ott azt végigsírtam, amint megtudtam, hogy engem a szlovák iskolába íratnak és nem a magyarba. Nem értettem, miért kell a szlovákba járnom, ha itt van mellettem a magyar iskola. Utána az első napokról vagy hetekről nem nagyon vannak emlékeim. Ami az óvodát illeti, ott nem jelentett problémát magyarnak lenni, csupán annyi hátrányom volt a szlovák gyerekekkel szemben, hogy nekem ugyanazokat a mondókákat kellett megtanulnom, csak én nem érttem, amit mondanak.”

Arra a kérdésre, hogy érte-e őket pozitív élmény abból kifolyólag, hogy magyarként szlovák tannyelvű iskolát látogattak, a válaszadók nem igazán tudtak példákat felhozni. A kilenc válaszolóból öt nem emlékszik ilyen szituációra, a többi pedig olyan eseményeket jelölt meg pozitívumként, mint például az, hogy segíteni tudott

osztálytársainak a magyar nyelv tanulásában, szavak lefordításában vagy tudott kommunikálni a magyarországi kirándulások során a helybeliekkel:

■ Volt osztálytársam, aki elkezdett az utolsó két évben magyarul tanulni, ami nagy büszkeséggel tölt el.”

■ „Például a balatoni osztálykiránduláson csak én tudtam fagyit rendelni, mert a többiek nem tudták kikérni.”

■ „Nem emlékszem konkrétan semmire, esetleg olyanra, hogy sok osztálytársam megkért, hogy fordítsak nekik valamit, amikor magyar lányokkal ismerkedtek. Vagy ha szlovákon/irodalomórán a tanár rákérdezett egy magyar eredetű szóra, el tudtam neki magyarázni, milyen magyar szóból keletkezett.”

A negatívumoknál szerepel a tanuló magyar nemzetiségéből fakadó kicsúfolása, kinevetése, megsértése az osztálytársak részéről és a diákok identitásának megváltoztatására tett próbák is.

■ „Mivel magyar nevem van (van benne ő betű), a szlovák anyanyelvű osztálytársaim nem tudták kimondani, így gyakran nevetségesnek találtak. Kérdőre vonták a szülei választását, ami a nevemet illeti. Viszont ezt csak addig találtam lealacsonyítóknak, míg rá nem jöttem, hogy ez nem az én gyengém, hanem az ő hiányosságuk. Végeredményben nem az a vicces, hogy nekem fura nevem van, hanem hogy ők nem tudják kimondani, mert nem annyira sokrétűek nyelvtudásban.”

■ „Az osztálytársak részéről ritkán fordult elő, de azért volt csúfolódás „Vykokci sa konečne, ty Maďar“ – meg ilyesmi. Ez engem nem is bántott annyira. Én elkönyveltem magamban, hogy ezek buták. A középiskolában már volt „Pojebaní Maďari“. Itt se bántott ezzel, mivel egy drogos gyerek szájából nem lehet komolyan venni. Ami a leginkább bántó volt alapiskolán, az a „Nerozprávaj po maďarsky“ – ez naponta rengetegszer elhangzott, az órákon, a szünetbe, mindig mindenhol. Ezen kívül talán az, hogy megpróbálták a magyar identitásomat lerombolni, és felcserélni azt szlovákra. Szerencsére nálam ez nem sikerült.”

Összegzőként elmondható, hogy mivel ez a kutatás nem volt reprezentatív, természetesen nem tükrözi teljes mértékben a szlovákiai magyarok véleményét az iskolaválasztással kapcsolatban, de mindenesetre a szlovák tannyelvű iskolába járó, iskoláskoruk elején magyardomináns adatközlők meglátásai elgondolkodtatóak. A fel-

mérés során találkoztam olyan személyekkel, akik számára nem jelentett problémát a szlovák iskolában való tanulás, de akadtak olyanok is, akik traumaként élték meg az iskolás éveket, legszívesebben inkább vissza sem gondolnak rá, nem beszélnek róla, és megtagadták a kérdőív kitöltését is.

Kihangsúlyoznám azt is, hogy a szlovák nyelvű oktatás előnyeként mindenki csak a nyelvsajátítást emelte ki, egyéb tényezőket nem, pl.: nem azt, hogy a szlovák oktatási intézményben milyen jól tanítottak, megtanították-e őket gondolkodni, érvelni, stb. Ha a diákok nem tudnak más érvet felhozni a szlovák iskola mellett, akkor ez egyrészt az egynyelvűsítést, a gettóérvel igazolói ideológiának a továbbélését mutatja, melynek lényege, hogy az általános vélekedés szerint csak a tökéletes szintű államnyelven lehet érvényesülni (és ebben az esetben a tökéletes szón van a hangsúly). Másrészt meglepő volt az oktatás színvonalára való hivatkozás teljes hiánya. Ezalatt azt értem, hogy egyetlen adatközlő sem érvelt azzal, hogy a szlovák tannyelvű iskola magas szintű tárgyi vagy elméleti tudást adott volna számára.

Nem vitatkozom azzal a ténnyel, hogy szlovákiai magyarként szükségünk van a szlovák nyelv elsajátítására és használatára, ezért a magyar iskola feladata, felelőssége kisebbségi helyzetben nem csupán az anyanyelv és identitás megőrzése, hanem az államnyelv magas szintű oktatása is. A választás nehéz, hiszen a szülők e döntése egy életre meghatározhatja gyermekük sorsát (pozitív és negatív értelemben is), ezért mérlegelniük kell, hogy mi lenne a legjobb a gyerekük számára. Ha ezt a kérdést boncolgatják, rájönnek, hogy magyar gyerekük számára a magyar iskola lenne a legmegfelelőbb választás, hiszen a gyermek ott az államnyelv elsajátítása mellett az anyanyelvén tanulhatna meg írni és olvasni, ismereteket szerezhetne a nemzete kultúrájával, irodalmával, történelmével kapcsolatban, és nem utolsó sorban, nem érné őt a nemzetiségéből adódó hátrányos megkülönböztetés.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

■ SZABÓMIHÁLY Gizella, *Tannyelvválasztás és iskolai beilleszkedés*, [http://katedra.sk/wp-content/uploads/2014/05/katedra-2014_feb_vnutorne-strany_final.pdf] Katedra, 2014. febr., 4–5.

JEGYZETEK:

¹ E cikkben közölt adatok egy jelen pillanatban is zajló nagyobb kutatás részeredményei.